

M E L O D I A

d'una

A B S È N C I A

Una melodia amb un poder
devastador.

Un passat inconfessable.

Un delta de l'Ebre mític i màgic
que amaga secrets.

Joan Roca Navarro

MELODIA
D'UNA ABSÈNCIA

Capital Books

12

© 2018 Joan Roca Navarro

© 9 Grup Editorial, per l'edició
Capital Books

c. Muntaner, 200, àtic 8a • 08036 Barcelona

T. 93 363 08 23

info@capitalbooks.cat

www.capitalbooks.cat

Disseny: J. Mauricio Restrepo

Primera edició: març de 2018

ISBN: 978-84-946777-8-6

DL B 4101-2018

Impress a Romanyà Valls, SA

Tots els drets reservats.

MELODIA D'UNA ABSÈNCIA

JOAN ROCA NAVARRO

Capital Books

A Joan i Pepeta i a Josep i Cinta, mons iaios

TAULA

OBERTURA 13

PRIMER MOVIMENT

Hi ha dues coses que m'agradaria saber
abans que s'acabi aquest sopar 21

SEGON MOVIMENT

L'illa dels valsos somnàmbuls 95

TERCER MOVIMENT

L'ànima vulcanitzada 167

QUART MOVIMENT

La meva llaga preferida 237

CODA 1 293

CODA 2 301

COMPÀS FINAL 307

SET LIST 315

«La nit del 5 de juny de l'any de Nostre Senyor de 1813, cinc vaixells d'una flota formada per anglesos, espanyols i sicilians que tornaven de bombardejar la mil·lenària ciutat de Tarragona, llavors envaïda per l'exèrcit francès, van naufragar davant les goles de l'Ebre, al lloc mateix on el gran riu es fon amb el Mare Nostrum dels romans.»

DR. ARNAU MORAGUES, *Cròniques meridionals*.
Barcelona, 1908

«[...] tanmateix, com les passions, vives o no, mai no han d'expressar-se fins a l'avorriment, la música, inclús en la seva forma més esgarrifosa, mai no ha de ferir l'oïda, sinó que ha de continuar sent un plaer i, en conseqüència, ha de continuar sent música [...]»

WOLFGANG A. MOZART en una carta al seu pare
el 26 de setembre de 1781

«A estirar, a estirar, que el Demonio va a pasar.»

Popular infantil

OBERTURA

(Fa menor)

13 d'agost de 1980

Aproximadament cinquanta minuts abans
que el taüt salti pels aires

(Adagio)

El nen dels ulls negres va alçar la vista intentant seguir la trajectòria de la seva pilota, desapareguda en traspasar la cúpula immòbil de banderoles multicolors que engalanava el carrer Major. Va sentir com rebotava suaument contra la façana sud del campanar de l'església consagrada a Sant Miquel Arcàngel i va córrer a esperar-la amb els braços estesos, adoptant un apropiat aire d'imprecació, de súplica celestial. Però havia calculat malament la posició receptora i la pilota, al seu darrere, va botar estrepitosament contra l'empedrat desgastat, badocant per un moment el silenci en què semblava dormir el món a aquelles hores.

En qualsevol moment la seva mare podria aparèixer del no-res per agafar-lo dels cabells i escridassar-lo en veu baixa mentre l'arrossegava cap a casa. Estava terminantment prohibit sortir al carrer durant les hores profundes de les tardes d'agost, quan el sol asseca els enteniments de les persones i l'home del sac recorre incansable el seu vedat de caça. La imaginació de tots els nens del poble era colpejada sistemàticament per les supersticions d'uns adults que els explicaven històries de *sigineiros* que sotjaven al panissar del costat de casa i que se'ls endurien, amb una ganivetada a la cuixa per extreure'ls el greix, si no feien la migdiada. Però per al nen dels ulls negres una tarda sense jugar era un dia perdut, i la clandestinitat que li oferien les giragonses dels carrerons propers a l'església era massa temptadora. Aprofitant un descuit en la fèrria vigilància a què era

sotmès durant les festes majors, s'havia escapat per la finestra del seu dormitori emportant-se el seu regal d'aniversari, celebrat dos dies abans.

I mentre el nen dels ulls negres agafava fortament la pilota i l'estrenyia contra el seu pit amb els ulls tancats, la remor tímida d'un motor de cotxe es va acanalar pel silenci del carrer Major alhora que la comitiva tombava el carrer i enfilava cap a l'església i cap a ell.

El sacerdot anava al davant, vestit amb una casulla morada, sobre la qual li queia asimètricament l'estola esfilagarsada, vella de quaranta anys. El seu pas s'anava atenuant, insegur i cansat a la part final del recorregut, sota un sol impietós que s'estavellava pertot arreu. La masia on havia anat a buscar el difunt era a sis quilòmetres del poble, delta endins, solitària, enclavada al bell mig d'una finca de més de mil jornals d'arrossars daurats, amb el gra ja madur, a falta d'un mes per a la sega. L'anada, acompanyat de dos escolanets que havien fet la primera comunió tres mesos abans, l'havia fet amb el cotxe del president del consell pastoral, que, com sempre, el duia a les cases on hi havia el difunt, però la tornada cap a l'església sempre era a peu. Fos on fos la casa. Normalment sempre era al poble mateix, però el capellà pensava que ja s'estava fent vell per a segons quines coses. Els vaillets, des del seient del darrere, havien mirat successivament per la finestreta del costat i pel vidre posterior, tot calculant desganats el tros que els tocava caminar de tornada.

Quan van arribar a la masia, el taüt ja estava carregat al cotxe de morts, esperant-los. Després d'organitzar la reduïda comitiva, el capellà va donar l'ordre i es van posar en marxa. Encara havien de caminar almenys una cinquantena de metres abans de sortir de la finca, fins a travessar el pont del Mestre, sota el qual transcorria mansament una sèquia d'un metre i mig d'amplada que feia d'entrada a La Caçadora, que era així com s'anomenava la masia i la propietat immensa que l'envol-

tava. Un cop travessada la sèquia encara els quedarien uns sis quilòmetres a través del Delta fins a arribar al poble. L'enterament, com una taca oliosa i negra, havia avançat lentament pels estrets camins de terra, entre els camps, entre els canals i els desaigües plens d'aigua i de vida, sense cap ombra on refugiar-se, amb el soroll del motor al ralenti del cotxe mortuori i el raucar de les granotes com a única marxa fúnebre desafinada. En arribar al poble, només els trams de carrer coberts amb les banderoles i els paperets de colors de la festa major oferien l'alleujament momentani d'una ombra.

El nen dels ulls negres va veure que el sacerdot portava agafada fortament amb les mans una creu argentada de dos metres, i que oscil·lava cada vegada que havia de soltar-la d'una mà per recol·locar-se les ulleres, que, amb la suor, se li esmunyien nas avall una passa sí i una altra també. Als seus flancs, els dos escolanets circumspectes intentaven mantenir encesa la llum que dissipa les tenebres, dos grans ciris de pura cera d'abella a prou penes encabits a les seves mans petites i rabassudes. Les túniques esgrogueïdes s'apegaven als seus cossos regalimosos, dificultant-los cada passa.

A continuació, un taüt de fusta negra dominava l'escena dalt d'un cotxe mortuori guarnit amb dues corones de clavells, lliris i crisantems que saturaven l'aire estancat d'agost amb la lúgubre aroma que vomiten les flors quan se saben carn de cementiri. A diferència de la moda imperant, era totalment llis, sense cap tipus de treball a la fusta, només una gran creu jacent sobre la tapa. Després venia l'acompanyament. Normalment l'haurien format els familiars, els amics del difunt i quasi tots els habitants de la vila. En un poble petit com aquest les alegries d'una família són les alegries de tots. Les penes també. El nen dels ulls negres no ho sabia perquè era massa petit, però no feia tants anys les ploraneres també haurien acompanyat l'enterament a canvi d'unes monedes. Com més cobraven més ploraven. Com més ploraven més cobraven. Però aquell dia el nen

dels ulls negres va veure que només una dona, ja gran, caminava darrere el taüt. Prima com una canya, amb un vestit negre, es mantenia a dos metres per darrere del cotxe. També suava, no plorava. Premia molt els llavis i mirava constantment al seu voltant. Ara als costats, ara al darrere. Ara als costats, ara al darrere. Però les cases del carrer Major, totes de planta baixa i enginyosament emblanquinades per repel·lir la calor sufocant de l'estiu, estaven totes tancades, portes i finestres. El poble semblava desert. Ningú pels carrers. Només el nen dels ulls negres amb la seva pilota. Silenci.

Quan finalment el cotxe es va aturar davant les escales del petit temple, van baixar-ne quatre homes empleats de l'empresa funerària i, a les ordres d'un que semblava el que manava més, van treure el taüt i el van col·locar a sobre d'una mena de taula proveïda de rodes per entrar-lo dins l'església. En aquell precís moment, la dona prima com una canya va mirar una última vegada al seu voltant i va deixar anar un sospir d'alleujament. I en aquell moment precís, com si fos una emboscada, algú va obrir les finestres i la porta del bar que hi havia a l'altra banda del carrer i una xaranga formada per un bombardí, un saxo tenor, una trompeta, un trombó de vares, dos clarinets, una caixa i un bombo i uns plats va rompre a tocar la jota més alegre del món, mentre a la barra s'encetaven moltes ampelles de cava i se sentien crits de joia i crits de burla. Llavors es van obrir les cases i la gent, que fins a aquell moment havia estat esperant, va sortir al carrer. Molts cantaven a gola plena la jota de la xaranga i molts altres miraven fixament la cara de la dona amb un somriure malaltís, com de plaer pertorbador, per veure quina seria la seva reacció. La dona prima com una canya va tancar els ulls lentament i va entrar dins l'església. La xaranga amenitzava les tardes dels dies de festa major voltant pels bars del poble fins a l'hora d'anar a la plaça de bous, on també actuava, dalt d'un carro muntat expressament. Aquella tarda, però, no es va moure d'allí.

La música de festa no va parar en tota l'estona que va durar la missa de morts. Durant els moments de silenci que seuien la comunió es va poder sentir de manera més clara com els acords i l'alegria ballaven lliurement per l'interior de l'església, que ni amb les portes tancades podia contenir-los. Els dos escolanets, situats un a cada costat de l'altar, es miraven, i després miraven el capellà, i després la dona prima com una canya, que l'únic que feia era prémer els llavis més fort cada vegada. El capellà va allargar la missa tot el que va poder, en un va intent que els músics es cansessin i paressin de tocar. Però no. A la sortida del fèretre, el percussionista de la xaranga va fer un redoble *in crescendo* com a preludi d'una nova tanda de jotes, si cap encara més alegres.

Allò, els tres empleats de més edat de la funerària no ho havien vist mai en tots els anys que feia que es dedicaven a la professió. El conductor, que era el més jove dels quatre malgrat que ja passava dels cinquanta, i el que menys temps feia que hi treballava, tampoc. I va posar el cotxe en marxa, amb la música de la xaranga de fons, mentre conduïa pel carrer de l'església fins a arribar a l'encreuament on es trobaria amb l'avinguda Esportiva. Allí havia de travessar-la i continuar recte cap a la carretera del canal, on havia de girar a l'esquerra i resseguir-la fins al cementiri. Però el conductor pensava tota l'estona en l'escena que acabava de presenciar. Massa. Qui devia ser l'home, Bastiano, que duïen a enterrar? Per què, com hauria sigut d'esperar, no hi havia acompanyament? Per què s'havien cantat jotes d'aquella manera intempestiva, com a traïció? El conductor era valencià, havia arribat al Delta quan era jove per treballar l'arròs, buscant una nova vida, com molts altres. Però la terra era massa dura i va acabar per abandonar-la. Aquesta nova feina era més trista, però era millor que passar-se el dia estacat al fang, amb les cames plenes de sangoneres ben alimentades, amb l'esquena doblegada torrant-se al sol. Quan era petit havia sentit que en alguns pobles de la seva Vall d'Albaida es cantaven els

velatoris, sobretot als albats, amb el petit difunt de cos present. Però les jotes eren una altra cosa, eren cants festers, de celebració, de picaresca, que de cap de les maneres cabien en un enterrament. El conductor pensava en tot això. Massa. Tant, que no va veure el senyal d'estop que l'obligava a aturar-se abans de continuar. Tampoc va veure el cotxe que baixava a tota velocitat per la seva perpendicular esquerra.

Aproximadament cinquanta minuts després que el nen dels ulls negres hagués alçat la vista buscant la seva pilota, desapareguda en traspasar la cúpula immòbil de banderoles multicolors que engalanava el carrer de l'església, un impacte terrible contra el lateral posterior esquerre del cotxe de morts va fer saltar pels aires el taüt que duia i el va estavellar tres segons més tard contra el terra polsós de l'avinguda Esportiva del poble de la Cava.

PRIMER MOVIMENT

(Do menor)

Hi ha dues coses que
m'agradaria saber
abans que s'acabi aquest sopar

(Andante)

I

Malgrat tot, sempre he volgut tornar a Viena. Vessar-me pels seus carrers com una plenamar impacient en un intent quimèric de fondre'm amb la ciutat, d'inundar totes i cadascuna de les seves comissures perquè, encara que fos amb un breu somriure, per fi em digués que sí. Transmutar-me en l'aroma dels brètzels del senyor Heidelberg, de la pastisseria Heidelberg, o en el fum que totes les nits espessia els pulmons de la taverna Die Silberschlange. Quan jo vivia aquí, Viena tenia una flaire de llibre vell i de fusta antiga, de passejades al capvespre i de vides per començar.

Després de vint anys he tornat a la sortida. Des d'aquell dia la meva existència ha oscil·lat insegura, entre tecles que no sempre han fet sonar la nota que jo voldria haver escoltat.

Em sembla que hi ha algú que em segueix, des que he sortit de l'hotel Renaissance per fer una passejada abans de l'hora de sopar. És una persecució dissimulada, com líquida, es nota que no és la primera vegada que ho fa i potser ha advertit que estic sola a la ciutat. I no és barroer, esperarà el moment precís. Però jo l'he vist. L'he vist tan bon punt he sortit per la porta de vidre de l'hotel, l'he vist com es veu un escarabat corrent sobre una catifa blanca. L'he vist entre els arbres farcits de llums que anuncien el Nadal, reflectit als aparadors plens de volves de neu de cotó fluix, darrere els Pares Noel que esquitxen les cantonades repartint caramels i sons de cascavell.

A l'aparador d'una joieria veig un rellotge que marca el temps que falta per entrar a l'any 2000. Exactament 13 dies, 4 hores, 28 minuts i 50 segons. I 48 segons. I 47 segons. I 46. 45.

Les últimes llums de la tarda comencen a declinar lentament entre les teulades i l'aire s'ha anat liquant fins a esdevenir un almívar fred del color de la mel quan m'assec en un banc de la plaça de Sant Esteve. Aquest era un lloc que sempre intentava evitar, però ara s'ha convertit en un bon indret per despistar perseguïdors. Hi ha molta gent. M'abraço els genolls empenyent-los contra els meus pits per tal de reposar-hi la barbata i m'enfonso dins el meu abric. Al meu davant, la catedral, amb un toc com de prestidigitadora, m'empetiteix de sobte quan intento abastar-la tímidament, amb aquesta estranya teulada multicolor que li confereix un aspecte menys greu del que s'hauria d'esperar en una construcció de vuit-cents anys. La meua vista no es cansa i, després de pujar i baixar unes quantes vegades per la interminable torre meridional, comença a passejar pel seu compte. De moment, ni rastre d'aquell home. Uns metres més enllà, a la meua dreta, un fotògraf intenta immortalitzar els anhels d'eternitat d'una parella de noucasats davant la portalada dels Gegants. Es veu que el trio té pressa per acabar, suposo que és perquè el vespre està avançant ràpidament i necessitaran més llum, i s'afanyen a escenificar les successives coreografies que el fotògraf els va dictant amb una mà; amb l'altra no pot perquè sosté una gran càmera platejada que branda hàbilment, amb un cert aire agressiu, com si fos una arma blanca. Al seu voltant s'ha format un cercle de persones encuriosides que va atraient més gent cada vegada. Però l'escena no m'interessa.

Em deixo lliscar encara uns metres més enllà. Un violinista arrugat assenteix amb un somriure cortès mentre una dona carregada amb bosses d'un supermercat s'ajup a tirar-li unes monedes a la gorra. Paro l'orella i, entre la fressa de la ciutat, puc distingir com l'home està perpetrant el segon moviment del concert per a violí número cinc de Mozart. És un dolç adagio,

compost per ser estrenat durant les festes de Salzburg d'aquell any de mil set-cents setanta-cinc. Tanco els ulls, inspiro profundament. Penso en Mozart. Sort de Mozart. Mozart sempre em reconcilia amb la vida i amb l'espècie humana. Recordo el primer any que vaig arribar a Viena. Recordo que no sabia si era una estudiant o una turista. Recordo aquest cognom quasi màgic esdevingut per a mi una espècie de mantra que repetia mentalment quan necessitava motius per tirar endavant durant les llargues tardes d'hivern. Mozart... Mozart... Mozart... Mozart... Ozart... Zart... Art... Rt... T... Recordo les visites a les cases que el geni havia habitat, veure les seves partitures manuscrites, protegides darrere vidres gruixuts, com una valuosa Bíblia de pentagrames llegada als homes de bona voluntat; trepitjar les mateixes escales per on havia pujat al seu pis, ara molt gastades, amb una concavitat al mig producte del fregament de milers, segurament milions, de sabates durant més de dos segles. Em veig fins i tot anant al cementiri de Sant Marc, deixant, amb l'actitud més respectuosa que vaig saber adoptar en aquells moments, uns quants rams de flors sobre la seva tomba incerta.

L'home del violí acaba d'errar una altra nota.

Continuo la meva excursió des del banc. La Kartnerstrasse és la llera d'un riu de persones entrant i sortint de les botigues que abarroten les ribes. Mentre m'esmunyo entre la gent, arribo al cap del carrer i sospito la cua que hi ha a la cafeteria de l'hotel Sacher. Un munt de gent mal·leable disposada a bescanviar una bona estona dreta per un tros del pastís de xocolata més famós del món. La guia de viatges els ha dit que ho han de fer i ho fan. Un somriure furtiu s'apodera dels meus llavis encartonats quan penso en el senyor Heidelberg, el vell, el net de l'autèntic inventor d'aquest pastís de xocolata. O almenys això és el que m'explicava cada dia quan anava a comprar el meu brètzels, boníssim. El seu avi, el fundador de la pastisseria, havia conegut Haydn. I precisament per honrar el compositor, segons ell, més gran de tots els temps va crear la recepta que després li va robar l'Hotel Sa-

cher. De camí cap aquí he passat per la pastisseria, però ja no hi és. Hi ha l'aparador encara, tapat amb diaris, i a través d'una escletxa he pogut espiar l'interior. El local és buit, no queda res, ni el mostrador. Només una capa de pols que ho ha emblanquinat tot. Me l'imagino ple de dolços, de pastissos i brètzels sobretot. També he passat per la botiga però tampoc hi és.

La meva Viena s'ha esfumat.

Estic intentant recordar el gust de la melmelada d'albercoc i no veig un home que s'apropa cap a mi. Només el sento quan el tinc a tocar, només puc veure com allarga una mà i deixa unes monedes al meu costat. Primer m'he espantat molt però després d'uns moments d'estranyesa, mirant ara les monedes, ara l'home allunyant-se, ara les monedes, ara l'home allunyant-se, entenc que m'acaba de donar una almoïna. M'ha donat caritat! Sé que últimament, amb tot el que m'està succeint a la vida, no tinc gaire bon aspecte i potser sí que m'he descuidat una mica, però em sembla que no faig tanta pena. Encara no he tingut temps d'agafar els diners quan una senyora em dona dues pomes que m'afanyo a ficar-me a la butxaca, juntament amb les monedes. Ho faig per la vergonya que em comença a néixer a la boca de l'estómac i s'escampa ràpidament fins a la punta dels dits de les mans, que comencen a formiguejar. Jo no soc una captaire. Així que m'aixeco abans de despertar més sentiments de compassió i camino mentre em trec una poma de la butxaca i la mossego després d'haver-la fregat contra la màniga de la jaqueta. Està massa verda i la tiro a una paperera.

Passen uns minuts de les sis de la tarda i decideixo anar a la taverna Die Silberschlange; a l'hotel l'últim torn del sopar no se serveix fins a les nou de la nit i encara tinc temps. Les monedes d'aquell home serviran per calfar una mica el meu cos, que comença a suplicar alguna carícia. Tinc curiositat per tornar a la taverna.

A mesura que m'allunyo de la plaça també disminueix el bullici i puc sentir com la fressa de les meves passes, arrosse-

gant-se per la vorera, emergeix a poc a poc entre el silenci dels carrers més solitaris i ombrívols. Accelero la marxa mentre no paro de mirar enrere, aquí seria més fàcil atrapar-me. Els edificis, a banda i banda, s'alcen altíssims, amenaçadors, com si em volguessin engolir amb les seves ombres. Però no veig ningú. Quan arribo al cap de la Wallnerstrasse només he de seguir el rastre que les aromes incandescents del cafè dibuixen a l'aire. Em sembla que l'he despistat. Això està bé.

La tranquil·litat que hi ha a l'exterior a aquelles hores de la tarda contrasta amb l'animació de l'interior del local, on, després d'examinar-lo des d'un dels aparadors, només endevino una tauleta buida en un racó, prop d'una porta, que deu ser la del lavabo dels homes perquè hi veig un gran penis dibuixat toscament. Perquè la taverna Die Silberschlange ja no és la taverna Die Silberschlange. Ara és un cafè i té un nom asèptic, com de sucursal bancària. És modern i li han practicat unes grans obertures de vidre per on entra molta llum, privant-lo d'aquella foscor que permetia a les paraules acomodar-se sense pressa, buscant el lloc i el temps precís perquè siguin pronunciades, on els moments lliscaven entre gots escurats i cigarretes sense filtre. L'han despullat tot i l'exhibeixen de mala manera.

Una glopada de veus, sorolls de culleretes remenant tasses fumejants i mil olors em colpegen, i quasi puc sentir físicament la fuetjada al rostre tan bon punt obro la porta de vidre. El piano tampoc hi és. Ni la senyora Mandelbaum, per descomptat. La barra ja no és de fusta ennegrida pels anys i per les batalles lliurades. És d'acer inoxidable i brilla tant que molesta. Per arribar a la tauleta lliure he d'arquejar l'esquena esquivant caps, he de prevenir braçades al buit, serpentejar entre cadires ocupades per gent parlant, gent callada, per gent rient, gent més seriosa, per persones d'aspecte contemporani i també per persones que semblen d'una altra època i que perfectament podrien estar conspirant contra l'emperador si no fos perquè ja fa més de dos-cents anys que és mort. Em trec l'abric i el col·loco de manera simè-

trica al respalller de la cadira, mirant que cap part toqui a terra. M'assec i obro una carta de cafès impresa en dos fulls metàl·lics.

Kaisermelange, dic quan un cambrer perfectament uniformat es planta al meu costat amb una llibreta i un bolígraf. També ha canviat l'eficiència dels professionals que hi treballen, perquè no han passat ni cinc minuts quan torna amb una gran tassa fumejant i un got d'aigua que deixa amb compte damunt la taula. Agafo la tassa amb les dues mans i sento l'aroma del cafè i el brandi just abans d'aplicar-hi els llavis i deixar lliscar lentament la beguda calenta gola avall, on hi adverteixo el regust cremós del rovell d'ou. Tota la meva musculatura abandona la tensió i es va relaxant progressivament, de dalt cap a baix, els últims a fer-ho són els dits dels peus, que comencen a desempesir-se i fan una mica de mal, però és agradable. També tinc calfreds de plaer a l'espina que em fan mig aclucar els ulls. Bec amb molta calma i, entre glop i glop, deixo que els records se m'amunteguin atropelladament a la memòria, en una carrera absurda per intentar guanyar importància els uns per sobre els altres. La carrera és absurda perquè n'hi ha un que sempre sobresurt per damunt de tots. En aquest record invencible hi apareixen les llums tènues d'un restaurant sense nom i les notes de la *Barcarolle* dansant delicadament per l'aire. També hi ha una taula d'estovalles blanques il·luminada per una espelma, amb una flama que titil·la com el llavi inferior d'un noi que li està dient alguna cosa a una noia.

2

Veuràs... Hi ha dues coses que m'agradaria saber abans que s'acabi aquest sopar.

Era una nit de principis de setembre i la ciutat refulgia sota una manta d'estrelles. Semblava que la tardor, o més aviat

l'hivern, tingués pressa per arribar, perquè un vent gelat havia esborrat tots els núvols del cel i tots els vienesos dels carrers. Aquell final d'estiu de 1980 va ser estranyament fred, i les botigues de la ciutat s'afanyaven a treure la roba de tardor, a prou penes desempaquetada, per als turistes desprevinguts que havien arribat a Viena amb la maleta plena de gorres amb visera i pantalons curts. La noia que en aquell moment estava asseguda davant meu es deia Núria i tenia quatre anys més que jo. La primera vegada que havia vist els seus ulls blaus i la seva melena feta d'albades de primavera havia estat a la Rauhensteingasse, en una de les meves passejades solitàries de cap de setmana destinades a fer-me oblidar el tràfec de la meua vida al conservatori i a la gran ciutat, parapetats entre muntanyes de llibres darrere el mostrador de fusta corcada d'Eine Kleine Nachtmusic, una diminuta botiga de miscel·lània musical on m'hi havia aturat per primera vegada seduït pel seu nom i pel claviller d'una Telecaster que apuntava entre el caos de l'aparador, que semblava el traster desordenat d'un home orquestra en hores baixes. Des d'aquell moment Viena ja no fou més Viena, des de llavors Viena fou Núria, i tota la ciutat ja va fer per sempre la seva mateixa olor de canyella i préssecs madurs. Ella era de Barcelona i treballava a Eine Kleine Nachtmusic per pagar-se els estudis d'història de l'art que llavors estava cursant a la Universitat de Viena. I el cert és que després d'uns inicis balbucients, durant els quals vaig guardar una certa similitud a un primat intentant interpretar el Gran Galop a mans canviades, la nostra relació va anar temperant-se fins a convertir-se en alguna cosa més. Alguna cosa que feia que, cada vegada que obria la porta de la botiga, a vegades per comprar llibres o partitures que no necessitava, un niu de serps se'm materialitzés a la boca de l'estómac. Va ser per ella que, tot just acabats els quatre anys que tenia per continuar els meus estudis de piano, encara era a Viena en lloc de tornar a París per buscar feina de professor i establir-m'hi definitivament. Aquell dia per fi m'havia decidit a convidar-la a

sopar i, davant la meva sorpresa i la meva esperança quasi infantil, m'havia dit que sí. Que ella ja feia temps que estava esperant que li ho demanés. Jo ja portava més de dos mesos assajant a la meva habitació de la residència la frase, l'escena del sopar, i en aquell moment estava a punt de comprovar un parell de realitats: com de dolenta havia estat la meva idea i com d'equivocada havia estat la percepció que jo tenia dels sentiments de Núria per mi.

–Veuràs... Hi ha dues coses que m'agradaria saber abans que s'acabi aquest sopar.

–Ah, sí? –va dir somrient, inclinant-se una mica cap a mi.

–La primera és què demanaràs per postres. La segona és si t'agradaria passar amb mi els pròxims cinquanta hiverns.

–I de quina pel·lícula és, això? –va dir divertida. En mirar-me als ulls, però, va retrocedir i el got mig ple de vi blanc li va relliscar de les mans i va anar de poc que se l'aboqués tot damunt.

Vaig haver de lluitar per dominar els llagrimals mentre intentava articular algun so.

–No-no és de cap pe-pel·lícula. M'a-m'agrades –vaig tartamudejar–. M'agrades mo-molt. Des del primer dia que-que ens vam conèixer. No-no sabia com t'ho havia de de dir. Ni tan sols sé si-si he fet bé de dir-t'ho. Pe-però ara ja està, a-ara ja-ja ho saps.

–Bastien. –Núria em va agafar la mà sobre la taula i va abaixar la mirada–. Jo... No...

–No-no et preocupis, no cal que-que di-diguis res, ja ho has d-d-dit.

Vaig callar, com sempre que passa alguna cosa que no m'agrada, i vaig imposter un somriure que em va tibar els llavis.

–He-he d'anar-me'n –vaig dir mentre m'aixecava per dirigir-me a la barra a pagar el compte.

–Bastien, per favor. –Núria, encara asseguda, va amagar la cara entre les mans.

No vaig esperar el canvi del cambrer i vaig sortir posant-me la jaqueta. Ella es va aixecar ràpidament i em va seguir a fora. Vaig notar una pressió al braç i va intentar fer-me girar de cara a ella, però jo només sentia com em feia petit dins la meva jaqueta de mudar i, mirant a terra, vaig estirar lleugerament el braç per desfer-me de la seva mà i per desfer també el camí que havia recorregut dues hores abans. Sense mirar enrere, primer vaig caminar, després vaig accelerar una mica el pas, i després una mica més, i més, i més. Fins que em vaig trobar corrent tan ràpid com les meves cames em permetien. En moments així sempre pensava que tant de bo tingués a les cames la força i el compàs que tenia als dits de les mans. I mentre corria amb el vent gelat colpejant-me la cara, em veia a mi mateix en l'ombra intermitent projectada a l'asfalt a través dels bassots de llum groga dels fanals. Obscur, sense rostre, amb el cor igual de fosc que la nit que s'abatia sobre mi.

Al cap d'una estona vaig acabar, inconscientment perquè jo només corria, la meva carrera davant del número vuitanta-sis de la Wallnerstrasse, la taverna Die Silberschlange. El senyor Baumeister, el conserge de la residència, me l'havia recomanat el primer dia que vaig arribar perquè només veure'm em va dir que havia de fer una visita a Die Silberschlange, no sé ben bé per quina raó. Però el cert és que només posar-hi els peus vaig convertir-me'n en client més o menys habitual, atret per l'excel·lent xocolata desfeta que hi servien, i que als mesos de més calor m'oferien amb tres glaçons, i per la música en directe que tots els dies podia gaudir. Era un local decrepit i fosc i podia ser que portés obert des de l'inici dels temps perquè no tenia memòria, mai no recordava els seus clients, ni les seves converses, i això el convertia en la cova preferida per a certes persones de procedència incerta. El cartell, amb el nom llaurat en un tros de fusta d'abet procedent de la Selva Negra i il·luminat per dues bombetes moribundes, s'aguantava sobre la porta amb dos claus en precari equilibri.

Després de prendre'm uns moments davant la porta per agafar aire, vaig entrar-hi. El contrast de temperatura amb la de l'exterior va fer que tingués uns quants calfreds i que se m'entelessin les ulleres. Hi havia molt ambient i em vaig esmunyir entre el mar de converses murmurades fins a arribar al racó del piano, on la senyora Mandelbaum estava tocant alguna cosa de Scott Joplin. Trobar un lloc on poder escoltar aquesta música a la Viena de Mozart havia estat tot un descobriment per a mi. Sobre el faristol, com totes les nits, hi tenia obert el diari del vespre il·luminat per dues espelmes a punt de consumir-se. Sempre estaven a punt de consumir-se, però no les vaig veure mai apagades. La senyora Mandelbaum llegia les notícies i els articles d'opinió mentre tocava, i era impossible notar algun desperfecte en la música quan canviava de pàgina. La posició de les seves mans sarmentoses no era la correcta, la de la seva esquena tampoc, i tenia molts vicis de digitació, però la música brotava fresca i impol·luta. Vaig apartar el seu bastó i em vaig asseure al seu costat en silenci, mirant el teclat.

—Has tornat molt aviat. Què t'ha dit? —va murmurar sense deixar de tocar.

Jo no vaig aconseguir contestar res.

—Ja ho veig. Que putes són les dones... És a dir, bé... Disculpa... Totes menys la teva mare... Però pensa que també era una dona... Doncs fixa't que m'havia semblat una bona noia les primeres vegades que havia vingut amb tu, i fins i tot aquests últims mesos, quan ja venia tota sola després de tancar la botiga. Ai, Bastien... ja ho veus, l'amor és això, una mentida, una gran mentida ben embolicada amb paper de cel·lofana i un llaç de color vermell.

Jo no sabia parlar.

—Va, vine, apropa't, toca amb mi. Improvisem una mica.

Vaig posar els dits sobre les tecles i vaig deixar que es moguessin.

—Saps què hauries de fer? —va dir enmig d'una sèrie de tresets—. *Zurück zum Mozart*. Torna a Mozart, Bastien.

—I això què vol dir?

—Després de grans crisis on la humanitat ha vist com la seva pròpia essència trontollava perillosament a la vora del precipici, hi ha gent que ha entonat aquesta frase com si fos una mena de mantra de salvació. Després de la Gran Guerra la música de Mozart va ressorgir com una font d'aigua pura entre tot aquell desastre. «Zurück zum Mozart», cridava tothom. L'any següent d'haver acabat el conflicte el pare em va portar a la meua primera audició. En un dels primers actes culturals després de la barbàrie, vaig escoltar per primera vegada el concert per a piano en re menor. Allí vaig decidir que jo seria pianista. Tu has tocat Mozart, saps perfectament a què em refereixo, a l'efecte que provoca quan es toca i se l'escolta tal com se l'ha de tocar i se l'ha d'escoltar. Fes-te un favor, torna a Mozart, i després torna a casa i dona't un temps. Ets molt jove encara, home. No et quedis aquí, ja no t'hi hauries d'haver quedat. I menys per aquesta noia, que no et mereix. A més, Viena no paga la pena. Aquesta gent tan estirada... Una colla de cap quadrats, això és el que són... Re, re major... París et farà bé i els teus oncles et cuidaran, que és el que necessites ara. Compte que ara canvia de tonalitat... Molt bé... Tant de bo me'n pogués anar jo, d'aquesta merda de ciutat... Va, no t'adormis que se suposa que és un allegro, això, home!

A mesura que la taverna s'anava buidant, la senyora Mandelbaum passava successivament al moderato, a l'andante i després a l'adagio fins a acabar, com sempre, amb la *Gymnopédie* número tres.

—Si no tens res a fer, m'agradaria parlar amb tu, però no aquí —m'havia dit quan el penúltim client tancava la porta darrere seu.

De camí al pis de la senyora Mandelbaum, el vent havia intensificat la seva força, de manera que el trajecte per a ella va ser una mica més penós, recolzada en mi i el seu bastó, i encara

era més gelat, per això vaig agrair la tassa de xocolata calenta que em va oferir un cop em vaig haver acomodat al sofà de dues peces de la diminuta sala d'estar. Va encendre el tocadiscs i el *Miserere* ens va embolcallar suaument, reconfortant-nos enmig de tota la ventada.

—Últimament no paro de posar-lo —digué mentre deixava el bastó a un costat i s'asseia davant meu—. Sabies que Mozart va escoltar aquesta peça per primera vegada quan tenia catorze anys? Fins llavors la partitura havia estat en poder de l'Església i havia prohibit fer-ne cap còpia. Està escrita per a dos cors, un de cinc veus i l'altre de quatre. Bé, doncs el petit Wolfgang, durant un dels seus viatges a Itàlia amb el seu pare, el va escoltar una sola vegada i de tornada a la fonda on passaven la nit el va transcriure sencer. Amb les nou veus. És quasi un quart d'hora de música. No et sembla increïble?

Jo vaig assentir admirat tot i que ja la coneixia, la història, que acabava amb allò que quan va arribar a oïdes del Papa el va nomenar cavaller de l'Orde de l'Esperó d'Or.

—Tu per què ets músic, Bastien? —va continuar mentre remenava, calmosa, la xocolata.

—Doncs... No ho sé —vaig dir pensatiu—, m'imagino que els oncles van veure que tenia facilitat per aprendre'n i m'hi van conduir una mica. Però recordo que a la casa de Normandia la meva àvia ja me'n va ensenyar. No sé... Més que res suposo que soc músic perquè m'agrada.

—A part d'això —La senyora Mandelbaum negà amb el cap unes quantes vegades—. Tu ets músic per alguna altra raó que no és que «m'agrada», igual que jo, igual que tots els músics de tot el món. El que passa és que hi ha gent que arriba a esbrinar-ne el motiu i hi ha gent que no. Ho entens? Tu no tries la música, és la música qui et tria a tu.

Llavors abaixà el cap i es quedà mirant fixament la xocolata sense dir res durant una estona. Després aixecà la mirada i sospirà llargament.

—M'estic morint, Bastien —murmurà amb un somriure forçat—. El doctor Kleiber diu que ben just arribaré a la primavera. Ja no s'hi pot fer res.

En aquell moment vaig poder notar perfectament com la xocolata se'm gelava de cop a les mans. Vaig començar a tremolar tot mentre intentava balbucejant alguna cosa, no sé exactament quina. Però els ulls se'm van omplir d'aigua i només vaig poder emetre alguns sons intel·ligibles.

—No siguis figa blana, home. A tots ens ha d'arribar el moment i jo ja soc vella, ja fa temps que sento la dallà, però ara... ara quasi puc veure la lluentor del seu tall. Quant de temps fa que ens coneixem, Bastien? Tres anys? Tres anys des que et vas apropar per primera vegada al meu racó del piano, a la taverna? Una mica més, potser? En aquest temps —tot i que m'ha costat una mica, ja em coneixes— he arribat a sentir estimació per tu. Allò, el net que una mai va arribar a tenir i totes aquestes ximpleries, però en aquest cas em veig obligada a reconèixer que és veritat.

Va fer un petit glop de la xocolata i es va netejar els llavis amb un mocador que sempre duia a la màniga.

—No sé ben bé com he deixat que passi —va continuar—, però t'has convertit en l'única persona del meu món en qui puc depositar la meva maleïda confiança. Soc l'última de la meva família, ja saps que no tinc fills i després que jo me'n vagi la sang dels meus s'haurà extingit per sempre. El meu pare... —Aquí la veu li va tremolar una mica, però de seguida es va recompondre—. T'hauria agradat conèixer-lo... Era viatjant, es voltava tot Europa fent de representant d'una pròspera empresa tèxtil de la nostra ciutat, de Czeszochowa. Jo sempre esperava impacient les seves tornades perquè sempre em portava alguna cosa, algun regal inesperat que omplia d'il·lusió els dies següents. Era una persona extraordinàriament sensible..., no de sentiments; de sentiments era molt aspre i de pocs romanços, encara que la meua arribada al món li havia ablanit una mica el cor. Però el cert és

que tenia una capacitat especial per percebre determinades coses que als que vivíem al seu costat se'ns escapaven. És una mica difícil d'explicar si no ho has viscut, però el fet és que ell es va posar molt content quan, després d'aquella audició, li vaig dir que volia aprendre música. Sempre he pensat que va ser una alegria desmesurada, no sé per què. No parava de dir-me això, que la música m'havia triat. Doncs bé, havien passat dos anys des d'aquell meu primer concert quan es va posar molt malalt. Jo tot just estava deixant la infància enrere però ho recordo tot perfectament, fins i tot puc sentir la densa olor que feia l'habitació on va passar els últims dies. Unes hores abans de morir va fer sortir la meva mare de l'habitació i ens vam quedar els dos tot sols. «Esther, petita meva», va somriure amb els ulls plens de llàgrimes, «vine, acosta't. He de donar-te...» Llavors, de sobte, van sobrevenir-li una mena d'arcades espantoses i vaig anar corrents a buscar la meva mare, que ja no em va tornar a deixar entrar a l'habitació. Aquell dia jo complia tretze anys i mai més el vaig tornar a veure amb vida. I dono gràcies perquè se'n va anar i no va veure tot el que va venir després... Ara –va afegir–, ja ho veus... Ara em toca a mi.

La senyora Mandelbaum va sospirar de nou i va reprendre el seu relat.

–Fa tot just dues setmanes, després que el doctor Kleiber em donés la notícia, en tornar aquí a casa vaig anar a la galeria, que faig servir de traster, i em vaig quedar mirant les dues caixes on el meu pare guardava com un veritable tresor tots els records de la família. Després de morir ell es van quedar arraconades a la nostra casa de Czestochowa i ni la meva mare primer ni jo després vam tenir el coratge de tornar a obrir-les. Havia quedat la sensació que destapar-les era encetar de nou el dolor per la seva mort. Quan van arribar els alemanys... això va ser al 39, a principis de setembre... Déu meu... Van fer una massacre, van morir centenars de persones, homes, dones, nens... Allí ja van mostrar les seves credencials, però ni així no

podíem pensar tot el que vindria després... Qui s'ho hauria pogut imaginar? A nosaltres ens van deportar, però dues nits abans que ens vinguessin a buscar la mare va ocultar les caixes. Ella ja no va tornar dels camps, però quan les tropes britàniques de l'onzena divisió blindada van alliberar Bergen-Belsen jo encara era viva. Vaig trigar més d'un any a en poder tornar a Czestochowa. Era terrible, perquè els alemanys havien fugit però ara eren els mateixos polonesos els qui estaven matant jueus i apropiant-se de totes les seves pertinences. Em vaig tennir el cabell de ros i vaig entrar als límits de la ciutat. La nostra casa estava mig enderrocada, com moltes altres, però l'amagatall on hi havia les dues caixes estava intacte i van ser les úniques coses que vaig poder recuperar. Les vaig agafar i ja mai més vaig tornar a posar un peu a Polònia. Des de llavors sempre han vingut amb mi però mai les havia tornat a obrir. Més de quaranta anys. I no havia tingut el desig de saber què contenien, em posava malalta només de pensar en la possibilitat d'obrir-les, de recordar el passat. Va ser així fins fa tres setmanes. Amb el diagnòstic del doctor Kleiber martellejant-me el cap, vaig decidir-m'hi. Hi havia guardades les entrades d'aquell primer concert, fotografies meves asseguda al piano amb els peus a prou penes arribant-me als pedals, documents, cartes, medalles de la Gran Guerra... bé... moltes coses. Però a sota de tot, curosament embolicat amb una tela de cotó blau marí, lligat amb un cordill gruixut com un llapis, vaig trobar un estoig allargat de fusta on hi havia escrit: «Per a la meva petita Esther, no és com acaba sinó com comença. Tens tota una vida per a completar-la. Moltes felicitats en el teu tretzè aniversari.» Era la inconfusible lletra punxeguda del pare. En obrir la tapa va aparèixer això davant meu.

La senyora Mandelbaum va fer lliscar suaument el calaix de dalt de la tauleta que tenia al costat i en va treure una mena de pergamí. En desenrotllar-lo, amb molt de compte de no esquarterar-lo perquè estava molt sec i era quasi com intentar obrir

una neula, va resultar que era una partitura amb unes quantes particularitats.

–Mira –digué assenyalant amb el dit tremolós–, no hi ha cap nota escrita en cap de les dues claus. Només l’armadura, només la tonalitat amb aquesta tinta de color vermell. Quatre sostinguts, fa, do, sol, re. Mi major o do sostingut menor. I també es veuen els matisos d’intensitat per interpretar-la. Fixa’t, hi ha marcats els crescendos, els pianos... fins i tot els pedals. Però ni rastre de les notes.

–Però què és exactament?

–Bé... El fet és que tot plegat em va intrigar molt i després de remenar una bona estona vaig trobar dins de l’altra caixa l’adreça d’un antiquari a la Webergasse de Linz que era molt amic del meu pare. No sé si l’hauria comprat allà, però no em podia treure aquesta història del cap i la setmana passada vaig reunir forces per agafar un tren i anar a trobar l’antiquari amb l’esperança d’aconseguir alguna informació. Encara estava obert, al mateix lloc. Ara és el fill qui s’encarrega del negoci però el vell propietari es passa el dia allí. Va amb cadira de rodes i s’assembla més a un vegetal que a un ésser humà, però li vaig notar una lluentor als seus ulls quan vaig treure el pergami. El jove de seguida va semblar interessat en la partitura, potser una mica massa i tot, perquè va intentar aconseguir-la de totes les maneres possibles. Em va oferir molts diners, més del que crec que val, i primer em va parlar amb molta amabilitat però quan es va adonar que no funcionava es va posar una mica agressiu i em va dir: «Doncs no me la vengui, si és massa tosuda per entendre el que li estic dient, però sobretot no intenti tocar-la.» Vaig marxar immediatament amb certa sensació de temor i ja no he tornat a ensenyar-la a ningú. Des de llavors noto que per primera vegada en molts anys han arribat clients nous a la taverna; potser són imaginacions meves però ara totes les nits m’ha d’acompanyar algú fins a casa. He fet instal·lar dos forrellats nous perquè no em sento segura ni a la meva habitació.

—Doncs no sé com es pot tocar si no té cap nota escrita.

—Jo tampoc... no ho sé... no entenc per què m'ho va dir, allò. És com si pogués fer alguna mena de mal, sigui quina sigui la música que hauria d'haver-hi escrita. Però això no pot ser, almenys no és així, normalment, vull dir: hem de deixar d'escoltar Wagner perquè la seva música va inspirar en certes persones el Tercer Reich? La música gairebé mai no té culpa de res, som les persones les que ho corrompem tot. Tanmateix...

—I per què me l'ha ensenyat a mi? —vaig dir, facilitant-li la tasca sense voler.

—M'han dit que hi ha una clínica a Amèrica... Hi he estat pensant: si l'antiquari em va oferir aquella quantitat de diners, potser vol dir que jo en podria treure més... Una mica més que em permetria viatjar a Amèrica i pagar-me un tractament... Ja sé què em va dir el doctor Kleiber... A vegades em faig la valenta, però es veu que quan albires els compassos finals de la teva pròpia simfonia penses qualsevol cosa per tal d'intentar allargar-la com sigui. I aquesta partitura... Jo ja soc massa vella i hi ha dies que els dolors comencen a ser prou forts per plantejar-me deixar d'anar a tocar a la taverna. En canvi tu...

La senyora Mandelbaum contestava a la meva pregunta i al mateix temps, potser sense voler-ho o potser no, tirava els daus i em col·locava a la casella d'inici.

—Tu —va continuar—, ara que marxaràs a París, perquè has de marxar, no m'ho facis dir més vegades, podries preguntar aquí i allà, així com qui no vol la cosa, sense donar gaires pistes... Sobretot no mostris les teves cartes... O a les biblioteques... Aquí a Viena no he trobat ni una línia mal escrita i tampoc vull fer gaires esbrinaments, no sigui cas que... Pots enviar-me telegrams si descobreixes alguna cosa, o millor trucar-me a la taverna, o aquí a casa. Com vulguis. Mai de la vida he pidolat res a ningú, però ara no tinc altre remei.